

4. HAFTA

1.2.2. Kur'ân Kıssalarının Tarihi Gerçeklik Değeri

Bu başlık altında, Kur'ân kıssalarının tarihin bir döneminde gerçekten yaşanıp yaşanmadığına dair tartışmalara yine Kur'ân âyetleri ışığında cevap bulmaya çalışacağız.

Kur'ân'la ilgili yapılan çalışmalarda, Kur'ân kıssalarının tarihin bir döneminde gerçekten yaşanıp yaşanmadığı tartışmaları yaklaşık altmış yıllık bir geçmişe sahiptir. İlk defa Muhammed Ahmed Halefullah, *el-Fennu'l-Kasâsî fi'l-Kur'ân*: "Kur'ân'da Anlatım Sanatı" adlı çalışmasında bu meseleyi gündeme taşımıştır. Müellif eserinde Kur'ân kıssalarının tamamen edebi kıssalar olduğunu, onlarda söz konusu edilen olayların gerçekte yaşanmış olup olmadıklarının göz önünde bulundurulmadığını ileri sürmektedir.¹ Bu iddia, o yıllarda geniş yankı uyandırmış, lehinde ve aleyhinde pek çok eleştiri yapılmıştır. Halefullah'ın bu çalışmasından sonra Kur'ân kıssaları konusunda araştırma yapan herkes, bu meseleye de yer verme zorunluluğunu hissetmiştir.²

Halefullah'ın bir başka iddiasına göre, birçok âyette müşriklerin Kur'ân hakkında ifade ettikleri *أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ /esâtîru'l-evvelîn/evvelkilerin masalları* tanımlamalarına yer verildiği halde³ hiçbir âyette bu iddialar reddedilmemekte, Kur'ân'ın *esâtîr* ihtiva etmesinin, Kur'ân'ın Allah'tan değil de Muhammed'den geldiğini ispatladığı iddiasını reddetmektedir. Halefullah, Kur'ân'ın indiği dönemdeki Yahudilerin, müşriklere bazı hayali hikâyeler öğretip bunlar hakkında Hz. Peygamber'e (s) birtakım sorular sordurmak suretiyle onun şahsında risâlet müessesesini yıpratmak istemelerini, savunduğu bu tezine delil olarak gösterir ve söz konusu görüşlerinden hareketle şu sonuca varır: "İşte ifade ettiğimiz bu gerekçelerden dolayı Kur'ân'da mitoloji bulunmasını sakıncalı bulmuyoruz. Çünkü biz burada, Kur'ân âyetlerinden herhangi birine zıt bir şey söylemiyoruz."⁴

Yine Halefullah'a göre Kur'ân, tarihi olaylardan bahsederken indiği toplumun söz konusu olaylar hakkındaki bilgilerini malzeme olarak kullanmakta ve onları edebi bir üsluba sokarak vermek istediği ibret ve öğütlere aracı kılmaktadır. Bu nedenle Kur'ân, naklettiği olayların tarihin herhangi bir döneminde gerçekten meydana gelip gelmediğine, hakikatle uyumlu olup olmadığına önem vermemektedir.⁵

Halbuki Kur'ân, Halefullah'ın kendi görüşü doğrultusunda referans olarak kullandığı şu âyette onun iddiasının aksine müşriklerin, *evvelkilerin masalları* tanımlamasını açıkça reddetmektedir. *وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرَاهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا وَقَالُوا أُسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا* "İnkarda ısrar eden o kimseler, 'Bu, onun uydurduğu bir yalandan başkası değildir. Üstelik bu konuda başka bir topluluk da ona yardım etmiştir' dediler. İşte ileri sürdükleri bu iddia ile hem haksızlık etmiş hem de gerçeği çarpıtmış oldular. 'Bu, sabah-akşam (ezberlemesi için) kendisine okunsun diye başkalarına yazdırdığı eskilerin efsaneleridir' dediler. De ki: 'Onu, göklere ve yere ait bütün sırları bilen (Allah) indirdi. Zaten O, tarifsiz bir bağışlayıcı, eşsiz bir merhamet kaynağıdır."⁶

Sözü edilen âyetler, yalnızca Kur'ân'ın başkaları tarafından Muhammed'e yazdırıldığı iddiasını değil, *evvelkilerin masalları* tanımlamasını da reddetmektedir. Ayrıca *Allah'ın göklerdeki ve yerdeki gizlilikleri bildiğine* dikkat çekilmesi bunun açık delilidir.⁷

Bu doğrultuda şu âyetlere de dikkat çekmek gerekir: *وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَادَا أَنْزَلْنَا رَبُّكُمْ قَالُوا أُسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ* "Kendilerine 'Rabb'iniz size ne

¹ Muhammed Ahmed Halefullah, *el-Fennu'l-Kasâsî: Kur'ân'da Anlatım Sanatı*, çev. Şaban Karataş, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002, ss. 51-60, 214-216.

² Şimşek, *Kur'ân Kıssalarına Giriş*, ss. 49-50.

³ En'âm 6/25; Enfâl 8/31; Nahl 16/24; Mü'minûn 23/83; Furkân 25/5; Neml 27/68; Ahkâf 46/17; Kalem 68/15; Mutaffifûn 83/13.

⁴ Halefullah, *Kur'ân'da Anlatım Sanatı*, ss. 51-60, 214-216.

⁵ Halefullah, *Kur'ân'da Anlatım Sanatı*, ss. 281-294.

⁶ Furkân 25/4-6.

⁷ Şimşek, *Kur'ân Kıssalarına Giriş*, s. 51.

indirdi?’ diye sorulduğunda, ‘Eskilerin masallarını’ derler. Böylece Kıyamet Günü kendi günahlarının yükünü tamamen, bilgisizlikleri sebebiyle saptırdıklarının vebalini ise kısmen yüklenmiş olurlar. Hele bir bakın şunlara, ne berbat bir yükü yükleniyorlar!”⁸ إِذَا تَنَتَّى عَلَيْهِ آيَاتِنَا قَالَ “Āyetlerimiz kendisine okununca, ‘Eskilerin masalları’ diyebilirdi. Onun burnuna (zillet) damgasını çıkmaz bir biçimde vuracağız.”⁹

Bu âyetlerden açıkça anlaşılıyor ki Allah, Kur’ân için eskilerin masalları iddiasında bulunanları cezalandıracaktır. Şayet bu iddia sahiplerinin söyledikleri gerçek olsaydı, onların ifadeleri suç olarak kabul edilip kendilerinin cezalandırılacakları ifade edilir miydi?

Ayrıca neredeyse Kur’ân’da yer alan kıssaların tamamının ardında söz konusu kıssaların ğayb haberlerinden olduğu, bu olaylar meydana geldiğinde Hz. Muhammed’in orada bulunmadığı vurgulanmaktadır. Nitekim Hz. Meryem’i kimin koruyacağı konusunun işlendiği bir bölümde Yüce Allah, Hz. Muhammed’e hitaben: “(Ey Peygamber!) Bunlar, sana vahyettiğimiz ğayb (senin idrak alanının dışında kalan) âlemin haberlerindedir. Meryem’e hangisi kefil olacak diye (kur’a) oklarını atarlarken sen onların yanında değildin; birbirleriyle çekiştikleri zaman da sen onların yanında değildin.”¹⁰ buyurarak bu olayların gerçekleştiğini bildirmektedir. Benzer bir ifade Yûsuf kıssasının ardında da vardır. Orada: “(Ey Muhammed!) Bu (anlatılanlar), sana vahyettiğimiz ğayb haberlerindedir. Onlar kararlarını verip tuzak kurarlarken sen onların yanlarında değildin.”¹¹ ifadesi yer almaktadır ki bu açıklama, söz konusu kıssanın gerçekten yaşanmış olduğunu özellikle belirtmektedir.

Dahası yukarıdaki ifadelere benzer şekilde “Kur’ân’da Hz. Mûsâ’nın Mukaddes Vadi’nin batı tarafına gittiği zaman Hz. Peygamber’in (s) onun yanında bulunmadığı ve olaylara şahit olmadığı, Mûsâ’dan sonra pek çok nesil yaratıldığı ve üzerlerinden hayli zaman geçtiği, o dönemlerde Hz. Peygamber’in (s) Medyen halkı arasında bulunmadığı, dolayısıyla bu konularla ilgili âyetleri Mekkelilere veya soranlara vahiy aracılığı olmadan okumasının imkânsız olduğu, Mûsâ’ya Yüce Allah seslendiğinde Hz. Peygamber’in (s) Tûr’un yanında bulunmadığı, fakat Rabb’inden bir rahmet olarak kendilerine daha önce (yakın tarihlerde) elçi gönderilmemiş topluma hem uyarıcı olsun hem de belki onlar da öğüt alırlar diye bütün bu kıssaların anlatıldığı belirtilmektedir.”¹²

Yine Halefullah’ın ileri sürdüğü Kur’ân kıssalarının tamamen edebi kıssalar olduğu, onlarda söz konusu edilen olayların gerçekte yaşanmış olup olmadıklarının göz önünde bulundurulmadığı¹³ iddiasına Kur’ân şu cevapları vererek ileri sürülen görüşlerin geçersizliğini ortaya koymaktadır:

Hz. İsrâ’nın kafirlerin elinden kurtarılması ve onun yaratılışıyla Hz. Âdem’in yaratılışının birbirine benzer olduğunun bildirilmesinin arkasından Yüce Allah: *İşte (İsrâ hakkında) gerçek kissa budur.*¹⁴ buyurarak bütün bu anlatılanların gerçek olduğunu ifade etmiştir. Kur’ân’daki detaylı kıssalardan biri olan Hz. Nûh kıssasında kendisinin peygamberliğine inanmayan kavminin helak edildiği tufan anlatıldıktan sonra Yüce Allah’ın Hz. Peygamber’e (s) hitaben: *Bunlar, sana vahyettiğimiz ğayb haberlerindedir. Ne sen, ne de kavmin daha önce bunları biliyordunuz.*¹⁵ buyurması, bu hadisenin fiilen gerçekleşmiş olduğunun göstergesidir. Ashâb-ı Kehf kıssası hakkında Yüce Allah: *Biz, onların kıssasını sana gerçek olarak anlatıyoruz.*¹⁶ buyurarak olayın bizzat gerçekliğine vurgu yapmaktadır. Başka bir örnek de Hz. Mûsâ ile Firavun kıssasının genişçe işlendiği Kasas sûresinde dile getirilmektedir: *İnşâallah, inanan bir toplum için Mûsâ ile Firavun’un haberinden bir*

⁸ Nahl 16/24-25.

⁹ Kalem 68/15-16.

¹⁰ Āl-i İmrân 3/44.

¹¹ Yûsuf 12/102.

¹² Mehmet Okuyan, “Kur’ân’da Gizemli Bir Yolculuğun Kıssası”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sy. XIII, İstanbul, Haziran 2004, ss. 45-109.

¹³ Halefullah, *Kur’ân’da Anlatım Sanatı*, ss. 51-60.

¹⁴ Āl-i İmrân 3/62.

¹⁵ Hûd 11/49.

¹⁶ Kehf 18/13.

*bölümü gerçek olarak okuyacağız.*¹⁷ “Bu son âyette *hakk* kelimesini kullanmakla Yüce Allah, hem kıssanın gerçekliğini hem de onu anlatmadaki amacının inanan bir toplumun ibret almasını sağlamak olduğunu belirtmiştir.”¹⁸

Kur’ân’daki bütün kıssaların tarihi gerçeklik değerine vurgu yapan iki âyetle konuyu toparlamak istiyoruz: *وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقِّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ*: “Peygamberlerin haberlerinden kendisiyle kalbinizi pekiştireceğimizden her türlüünü sana anlatıyoruz. Bu haberlerin içerisinde sana gerçek (bilgi) ulaşmakta; mü’minlere de bir öğüt ve uyarı gelmektedir.”¹⁹ *لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ* “Elbette onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır. Bu (Kur’ân ve dolayısıyla bu bilgiler), uydurulacak bir söz değildir. Ancak kendinden öncekinin doğrulanması, her şeyin açıklaması ve inananlar için bir kılavuz ve rahmettir.”²⁰ İşte bu iki âyet Kur’ân’da anlatılan kıssaların hepsinin gerçek olduğunu bildirmekte, onların ve dolayısıyla Kur’ân’daki diğer bütün bilgilerin birer uydurma ve iftira malzemesi olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca onların Kur’ân’da anlatılma gerekçelerinin de, inananların ibret almalarını sağlamak, hidayet ve rahmet içeriklerine dikkat çekmek olduğunu belirtmektedir.

---

¹⁷ Kasas 28/3.

¹⁸ Okuyan, “Kur’ân’da Gizemli Bir Yolculuğun Kıssası”, ss. 51-52.

¹⁹ Hûd 11/120.

²⁰ Yûsuf 12/111.